

У НОВОМЕ САДУ У УТОРАК 9. ЈУНА 1898.

ГОД. XXIII.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 20.

УРЕЂУЈЕ А. ХАДИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свака о дану сваке представе, иначе сваког месеца по је дан пут за по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 нови. месечно. —

О ИЗАЗИВАЊУ ГЛУМАЦА.

(Свршетак.)

Меркуција у „Ромеу и Јулији“ прободу. Ов се онако, пун сарказма као што је био, умирући, једва довуче до свог стана и — нестане га са позорнице. Сад, кад сваки треба да уобрази, да је он умрљо, публика га изазива и он здрав и чио, са осмејком на лицу, искочи на позорницу, па поздравља све весело и клања се живо на све стране.

Ја сам некада играо Меркуција, и у таким приликама, кад сам већ морао поново да изађем на позорницу, ја сам се, само да би што год остало од илузије, помагао тиме, да сам замолио Бенволија, да ми помогне изићи; излазио сам, даље, ослањајући се на њега, и нисам се клањао публици, нити је са осмејком поздрављао.

Изазивање је просто за тингл-тангл, па чак и ту би требало да се допусти само при певању куплета.

Ја ћу да идем чак и даље. Мени изгледа, да појављивање на изазивање публичино понижава нас глумце. Репцимо, даље, да ја добро играм, а публика изриче своју пресуду, која, разуме се, гласи: „Задовољни смо и таштемо ти; то ти је од наше стране у неколико благодарност за твоју добру игру“. Па за што, молим вас, морам сад опет ја да захваљујем за ту благодарност? Публика, обично се вели, има права, да изражава своје допадање. Лепо, али и глумци тако исто имају, на тај начин права, да се не одазову неумесном изразу публичног допадања. Али,

да оставимо то на страну, па кад већ гледаоци имају права да изражавају своје допадање, — добро: нека, дакле, ташту, докле им је год воља, кад им се ција игра допада. Али то се њихово право ничим не крњи, ако онај, коме пљескају, не изиђе.

Глумцима бечког дворског позоришта баш ни најмање не одузима то част, што им је забрањено излазити на позорницу после изазивања. Допадање, какво сам дочекао у Бечу, једва сам још у Америци доживео.

Јосиф Вагнер опет, кад сам још у својим раним годинама био код дворског позоришта у Бечу, играо је прекрасно Макса Пиколоминија. Па после оног призора где се каже: „Дувате, јаче дувате! Еј, да су то нешто шведске трубе!“ — загрми громовити аплауз па ти се чини, е не ће никад престати. Не прође дуго, а завеса се диже. Таштање престаде као пресеченог, а цела публика чисто занеми. Она се готово уплаши и помисли, да је нису добро разумели, да нису поверовали, као да је она хтела да повреди стари обичај у позоришту, те да силом натера, да се глумац појави на њихово изазивање. Да, завеса се збиља дигла, али на позорници — друге декорације, други намештај и представљају прве појаве четвртога чина. Публика дану душом. Зар то допадање, са бурним одобравањем, које је дуже трајало, него што је потребно да се позорница преруши, није исто тако ласкаво било за Вагнера, као и да се за то време чак и десет пута поклонио на позорници?!

ЕНГЛЕСКО ПОЗОРИШТЕ У ШЕКСПИРОВО ДОБА.

Представе су обично даване у три часа по подне. Трубе и развијени барјаци објављиваху почетак представе.

Представа се почињала музиком, која је смештена била на балкону, поред сцене, тамо где су сада ложе на првој галерији. Гледаоци су, очекујући почетак, пушили, звиждукали, играли карата, пили пива или ракије, јели орахе и воће, као год што се то и сада ради у просто-народним позориштима лондонским. Разуме се, да је поред свег тог било још и узајамних грђња, туче и дерњаве. „Пролог“ — тако се називао глумац, који је излазио пре почетка представе после три туша труба, свакда одевен у прну свилену одећу. Представа се обично завршавала игром Clown-a (будале, шаљивца) која је пропраћана звучним труба или флауте. Покретних декорација није било тада — оне се појавише први пут тек у 1065 години, у Оксфорду, на представама, које су приказиване пред краљем Јованом; али маланих декорација, ма и у веома грубом виду, било је и раније.

Ако се приказивала трагедија, унутрашњост позоришта била је застрта прним сукном. Место, где се радња догађа, стајало је написано на дасци, која је била истакнута на сцени, и, разуме се, представити море, чамац, или непрестано промењивати такве врсте „декорација“ не беше ни мало тешко. Узвишење, издигнуто на

средини сцене, означаваше, према потреби, прозор, бедем, кулу, балкон, и т. д.

Чувени сер Филип Сиднеј — 1584. г. — у свом спеву: „Похвала песништву.“ оваким начином описује највно уређење тадашње народне сцене на коју он, као поштовалац научне драмске вештине, гледаше — као и Шекспир, с висине и с потсмехом:

„У већини тих пучких (народних) пјеса, с једне стране представља се Азија, а с друге Африка, и осим тога, толико још разних других суседних земаља, да глумац, излазећи на сцену, пре свега мора да каже и објасни публици, где се управо он налази. И на једнпут ево се појављују три жене и почну брати цвеће: у то доба морамо уобразити себи да је сцена — врт; одмах, после неколико минута, слушамо причу о бури, која је многе лађе прогутала, и која се десила баш тога часа на истом месту, и бићемо у савршеној заблуди, ако то место не примимо за морску бездну. На једанпут, опет ту, на истом месту, с огњем и димом, појављује се страшно чудовиште — и бедни гледаоци морају, попито по то, сматрати то место за пакао. За тим полете, једна на другу, две војске, у виду четири человека, наоружаних мачевима и штитовима — и је-ли могуће, да ће се наћи ма који толико прогав и сиров, па да то место не призна за бојно поље, а она четири наоружана человека за две велике војске?“

ИСТИКИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

„Нов комад“. Драма у три чина, написао дон Мануел Тамајо и Баус, са шпанског превео Х. С. Давичо. Приказава први пут 6. јуна о. г.)

На две године након Ечегарејева „El gran galeoto“ добисмо ево из савремене шпанске драмске књижевности и „Un drama píevo“, који је Тамајо у Баус написао још као Joaquín Estébanez, дакле пре класичне своје „Виргиније“. За чудо да се јавила у нас баш та два чеда мо-

дерне шпанске драматике, која су по основној идеји права правцата близанчад. Та кад немачка унословничева „Gründlichkeit“ сме рећи за „Великога Галеота“ да је то „die Tragödie der unbewussten Verleumdung durch die geschwätzige Welt“, биће ваљда и нама слободно схватити одношај Едмунда према Алиси у „Новом комаду“ као чист идејалан те само оговарањем набушен тако, да изгледа забрањен и грешан. Е а ондаје и овај Јорик овде исти истоветни дон Ма-

нуел онде. Само што је Јорик савременик великога Шекспира а дон Мануел пати и издише на крају деветнаестога века и само што Едмундо плаћа главом заблуду а Ернесто прође на лијо. Само то, но не ће то бити тако баш ни ситна ствар, као што изгледа на први мах. Ташау носи тај њихов заједнички проблем о сумобу међу дужношћу и страшћу у време пре триста и више година, превлачи га, ако смем тако рећи, историским премазом, Echegaray га довлачи у сирову садашњост те му се провиде ребра. И један и други као да назиру трагичну кривицу у том, што стар човек узима младу жену, којој и даље може бити само добротвор, обожица заштравају конфликтим, што пуштају да дистонује и други глас у грешничком дујету са црне незахвалности. У одмазди пак, као што рекох, разилазе се дијаметрално. Но признао човек оправданост те особене испанске реалистички-психолошке кривице или јој одрекао свако право на живот, конфликти су тек ту а за њима неминовно мора доћи и катарза. Пита се dakле, шта ће поузданije очистити, прекалити осећаје у гледалаца и слушалаца, да ли кад релативно кривљи не страда, бар не на очиглед и не непосредно, или кад се песничкој правди до последње паре исплати трибут, који је њен. У конкретном ће се овом случају моћи одговорити на то питање само тако, ако се одиђе од немачке дефиниције те се Ернесто и Јулија у „Великом Галеоту“ и Едмундо и Алиса у „Новом комаду“ не схвате као жртве „несвеснога оговарања“ него као и други слаб свет, који се свесно огреши о морални поредак. А онда је Тамајо у овом случају далеко одскочио од Ечегареја. Бар је овде у нас и најнепристранији морао стећи ту импресију. Фаџит је то, да је „Нов комад“ с наше позорнице испратила општа жеља да опет дође, а „Великога Галеота“ не верујем да се ко зажелео, да га види на ново, крај свег тог, што се све европске позорнице отимају о Ечегареја и његову силну децу.

Са овом се новином изашло пред публику спремљено, савесно, дична и светла образа. Тако се складно и до најмање ситнице вољно није играло већ давно. Како ли се то све може, кад се хоће! А како ли је онда публика од свега срца приправна квитирати труд и рад! У средишту је дабогме стојао Добриновић, који у приказивачкој вишестраности, да не рекнем: свестраности твори чудеса. Толикој истини, толикој непосредности, тако фину нијансовању свих фаза душевним побудама од највећије безбрежности до најљућега бола и најпрљег очајања може се човек надати тек у генијалних глава. Кадгод узбуде рад показати, шта уме као ретко ко, нека се само — обилазећи остале своје већ типичне фигуре и Јага — јави као овај Јорик у „Новом комаду“. Не гине му сигуран усек.

Уз Добриновића су овога вечера на необич-

ној висини били Сара Бакаловићка и Спасић. Од првога су часа обое тако снажно ушли у акцију, да се најљиву гледаоцу није могло омаћи а да одмах не види, да ће то бити нешто скроз и скроз проучено, свладано, дотерано. Уз такву је игру Сара Бакаловићка својом лепом етирском појавом умела управо да фасцинује те је то, што је она дала овог вечера, било нешто одиста ванредно красно, нешто потпуно, нешто, чему нема замерке. Вредни Спасић, без кога од досадашњих петнаест приказа није — осим једнога јединога — могао проћи ниједан, скоро да је овде, што кажу, превазишао сам себе. Ко прати његов рад на нашој позорници од једно седам година амо, не може а да му не призна уз еминентан дар још и гвоздену вољу и пожртвовану готовост, са којом се прима и задатак, што ни најмање не одговарају његовој уметничкој индивидуалности. Да и те задатке уме да изведе свакда венито и до ситницама погођено, то му се не може одрећи а само је знак, да сваки пут пред собом имамо уметника од главе до пете. Но овако се скоро није дигао, као са овим Едмундом у „Новом комаду“. Тој запретаној ватри најбујније страсти, том речитом изразу захвална срца па том силном разбуктају дуго стишаване те већ спутане енергије морао је човек веровати, јер га је занело све на Спасићу. Тако треба глумити па онда зна и глумац, зашто је на позорници, а и свет, зашто је у гледалишту.

Васиљевић као не само маском и држањем него и мером у свему добро погођени Шекспир и Николић као успео подмукли сплеткаш и злобни ривал Валтон били су такођер својски при ствари те ама ни покретом једним нису удили целокупном утеџају.

Успех овога вечера требало би управи да каже, да нема право, што мало и сувише угађа лакој, ведрој врсти а на неправди занемарује серијозну. Не сме се сметњути с ума, да су од овогодишњих новина добре две трећине биле све сама шаљива игра. Лепо је, кад се штеде живци, но тек и дијафрагма треба одмора. Г.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Ред позоришних представа.)

У четвртак 11. јуна први пут: „Двеста хиљада“. Шала у три чина, написао И. И. Мјасници, с руског превела З. Буришићева.

У суботу 13. јуна први пут: „Лажни цар Димитрије“. Трагедија у 5 чинова, по фрагменту Ф. Шилера израдио и допунио Хенрик Лаубе, превео др. Борић.

У недељу 14. јуна: „Риђокоса“. Позоришна игра у 3 чина, с певањем, написао III Лукачи, превео Б. П. Музика од Еркла.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

17. Представа.

У ДУНЂЕРСКОВОМ ПОЗОРИШТУ.

У претплати 10.

У Новом Саду, у уторак 9. (21.) јуна 1898:

РОМАН СИРОМАШНОГ МЛАДИЋА.

Позоришна игра у 5 чинова, написао Октав Феље, превео Светозар Савковић.

Редитељ: Лукић.

ОСОБЕ:

Максим Одијо, маркиз шамсијски Спасић.	Демаре, лекар	Поповић.
Бевалан — — — Тодосић.	Хелујенова, — — —	Т. Лукићка.
Ларок, старац од 80 година Лукић.	Обриница, рођака Ларокова —	М. Тодосићка.
Лароковица, његова снаха — С. Вујићка.	Воберже, надзорник кућевни —	Шавићевић.
Маргита, његова унука — М. Марковићка.	Вобержеровица, — — — Ђ. Данићка	
Лобепен, бележник — — Душановић.	Христина, девојче из села — Д. Туџаковићева.	
Ален, стари слуга — — Николић.	Ивоне, пастирче — — —	Драго Тодосић.

У четвртак 11. (23.) јуна први пут: „Двеста хиљада“. Комедија у 3 чина, написао И. И. Мјасници, с руског превела З. Ђуришићева.

Свирачки збор ц. и кр. 70. пешачке пуковније петроварадинске свираче ове комаде: 1. „Јовановићева корачница.“ — 2. Thomas: „Ластовичка песма“, из опере: „Мињон.“ — 3. Супе: „Момци на броду,“ увертира. — 4. Ziehger: „Natur sänger“. Валцер. — 5. Аполони: Арија из опере: „Ебрео.“

Ко се још жели претплатити, нека изволи ту своју намеру изјавити у књижарници
БРАЋЕ М. ПОПОВИЋА.

Улазнице могу се добити у књижарници Браће М. Поповића од 8—12 сахата пре подне, и од 3—5. после подне, а после у позоришној благајни.

Умољавају се пошт. госпође и госпођице, да изволе у позоришту без шепира седити.

Почетак тачно у 8 сахата у вече.